

Боженко Р., Вербовський І. Роль цифрової грамотності у забезпеченні академічної доброчесності та інформаційної безпеки в освітньому процесі. *Збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції «Наука і молодь – 2025: пріоритетні напрями глобалізаційних змін»*. 2025. С. 20-22.

БОЖЕНКО Роман,

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
освітньо-наукової програми «Загальна педагогіка та історія педагогіки»,
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
м. Житомир, Україна

ВЕРБОВСЬКИЙ Ігор,

начальник навчального відділу,
доцент кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та
управління Житомирського державного університету імені Івана Франка,
кандидат педагогічних наук, доцент
м. Житомир, Україна

РОЛЬ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Сучасна освітня система, що інтегрується в європейський простір, стикається з викликами, зумовленими швидкою цифровізацією. Зростання кількості онлайн-платформ, відкритих ресурсів та штучного інтелекту зумовило необхідність переосмислення ролі цифрової грамотності у забезпеченні академічної доброчесності та інформаційної безпеки. Дослідження свідчать, що недостатній рівень цифрових компетентностей призводить до порушень етичних норм, плагіату та вразливості даних [1]. У контексті євроінтеграції українська вища школа потребує стратегій, що поєднують технологічний прогрес із збереженням академічної культури. Ця стаття спрямована на аналіз взаємозв'язку між цифровою грамотністю, академічною доброчесністю та інформаційною безпекою, що є критичним для формування етичної та конкурентної освітньої системи.

У сучасних умовах інтенсивної цифровізації освітнього процесу питання забезпечення академічної доброчесності та інформаційної безпеки набувають особливої актуальності. Незважаючи на впровадження інноваційних технологій, у закладах вищої освіти спостерігається недостатній рівень цифрової грамотності серед учасників освітнього процесу, що призводить до зростання випадків академічної недоброчесності, зловживання цифровими інструментами та порушення інформаційної безпеки. Відсутність системного підходу до формування цифрових компетентностей у студентів і викладачів зумовлює ризики для якості освіти та репутації освітніх інституцій. Проблема полягає у пошуку ефективних механізмів інтеграції цифрової грамотності в освітній процес задля забезпечення академічної доброчесності та інформаційної безпеки.

Питання взаємозв'язку цифрової грамотності з академічною доброчесністю та інформаційною безпекою досліджувалося як українськими, так і зарубіжними науковцями. Н. Завадська та М. Ігнатюк аналізували вплив інформаційної компетентності на формування академічної культури, акцентуючи на необхідності критичного оцінювання джерел і протидії плагіату [2]. А. Каршиєв визначає інформаційну компетентність як здатність етично використовувати дані, що є основою для побудови етичних наукових практик [6]. Дослідження J. Raffaghelli [9]

та Т. Koltay [7] підкреслюють роль цифрової грамотності у запобіганні маніпуляціям з даними та забезпеченні прозорості досліджень. У роботах J. Henderson та М. Corry запропоновано інтеграцію навчальних програм з кібербезпеки для зменшення ризиків витоків даних [5]. Проте недостатньо досліджень, що системно інтегрують технічні, етичні та освітні аспекти цифрової грамотності в контексті євроінтеграції української вищої освіти.

Мета нашого дослідження полягає у виявленні механізмів інтеграції цифрової грамотності в освітній процес для одночасного забезпечення академічної доброчесності, інформаційної безпеки та відповідності європейським стандартам якості освіти.

Цифрова грамотність як інтегральна компетентність охоплює не лише технічні навички роботи з інструментами, а й критичне усвідомлення етичних та безпекових аспектів цифрового середовища. Дослідження Н. Завадської та М. Ігнатюк демонструють, що формування академічної культури безпосередньо пов'язане зі здатністю ідентифікувати достовірні джерела, уникати маніпуляційних технік і протидіяти плагіату через вміння працювати з системами антиплагіату (наприклад, Turnitin, Unicheck) [2]. Згідно з А. Каршиєвим, етичне використання даних передбачає не лише технічне цитування, а й розуміння інтелектуальної власності в контексті відкритих освітніх ресурсів, що особливо актуально для STEM-дисциплін, де звіти про експерименти часто базуються на колаборативних платформах [6].

Інформаційна безпека в освітньому процесі потребує комплексного підходу, що поєднує технічні рішення (наприклад, шифрування даних, двофакторну аутентифікацію) з підвищенням обізнаності учасників. Сучасні дослідження доводять, що навчання кібербезпеці через симуляції фішингових атак або модулі зі збереження цифрового сліду знижує ризик витоку конфіденційної інформації [3]. Українські заклади вже впроваджують практики, запозичені з європейських інституцій: зокрема, використання замкнених LMS-систем (Moodle, Canvas) із вбудованими інструментами анонімізації даних студентів. Важливим аспектом є адаптація європейських стандартів інформаційної безпеки до українських реалій. Наприклад, впровадження систем керування доступом на основі ролей у електронних освітніх платформах обмежує можливість несанкціонованого копіювання іспитів або маніпуляцій з оцінками. Однак, як зазначають S. Prashanth, T. Manu та Н. Harish технологічні рішення мають супроводжуватися постійним моніторингом та оновленням знань викладачів [8].

Європейський досвід, зокрема Digital Education Action Plan (2021–2027), акцентує на необхідності інтеграції цифрової грамотності в національні освітні стандарти [4]. Українські ініціативи, такі як «Дія.Цифрова освіта» та ІТ-студії, орієнтовані на розвиток критичного мислення через гейміфіковані курси з медіаграмотності та аналізу даних. Наприклад, модулі з розпізнавання deepfake-технологій або верифікації новинних джерел уже включені до програм провідних університетів.

Системи управління якістю освіти, згідно з дослідженнями Європейської асоціації університетів (EUA), мають включати моніторинг цифрових компетентностей викладачів. Так, у Фінляндії обов'язкові щорічні тренінги з етичного використання AI-інструментів (наприклад, ChatGPT для створення конспектів) покращили якість академічних робіт.

Для досягнення синергії між академічною доброчесністю та інформаційною безпекою необхідний системний підхід. Стратегії мають включати:

- розробку міждисциплінарних курсів, де технічні аспекти цифрової грамотності поєднуються з етичними дилемами;
- створення центрів підтримки з кібербезпеки, де студенти та викладачі отримують консультації щодо захисту даних;
- впровадження автоматизованих систем аудиту академічних робіт, що аналізують не лише унікальність тексту, а й коректність використання статистичних даних

Досвід європейських університетів свідчить, що інтеграція цифрової

грамотності в усі етапи навчання підвищує якість випускників, які здатні працювати з великими даними без порушень етичних норм. В Україні такий підхід вимагає співпраці між МОН, ІТ-компаніями та науковцями для розробки національних стандартів, адаптованих до сучасних вимог.

Цифрова грамотність є визначальним чинником у формуванні сучасної культури академічної доброчесності та забезпеченні інформаційної безпеки в закладах вищої освіти. Її інтеграція в освітній процес сприяє не лише зниженню рівня плагіату та зловживань цифровими інструментами, а й підвищенню стійкості освітнього середовища до кіберзагроз. Формування цифрових компетентностей має відбуватися системно, із залученням міждисциплінарних підходів, сучасних технологічних рішень і постійного професійного розвитку педагогів. У контексті євроінтеграції це дозволить забезпечити відповідність європейським стандартам якості освіти, підвищити конкурентоспроможність випускників і зміцнити довіру до української освітньої системи на глобальному рівні.

Список використаних джерел

1. Горбань Ю. І., Олійник О. М. Інформаційна культура особистості в цифрову епоху: до питання академічної доброчесності. *Вісник Національної академії керівних кадрів і мистецтв*. 2024. № 1. С. 63–70. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2024.302030>
2. Завадська Н., Ігнатюк М. Формування інформаційної компетентності як запорука дотримання академічної доброчесності: роль бібліотеки закладу вищої освіти. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2020. № 5. С. 44–65. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.5.2020.205729>
3. Методичні рекомендації щодо формування інформаційно-цифрової компетентності педагогічних працівників [Електронний ресурс]. 2021. URL: <https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/metodychni-rekomendacziyi-z-rozvytku-cyfrovoi-kompetentnosti.pdf>
4. Digital Education Action Plan (2021-2027). URL: https://ec.europa.eu/education/sites/default/files/document-library-docs/deap-communication-sept2020_en.pdf [in English]
5. Henderson J., & Corry M. Data literacy training and use for educational professionals. *Journal of Research in Innovative Teaching & Learning*. 2021. № 14 (2). P 232–244. DOI: <https://doi.org/10.1108/jrit-11-2019-0074>
6. Karshiyev A. A. The structure of information competence of high school students. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*. 2020. Vol. 02, Iss. 11. P. 98–107.
7. Koltay T. Data literacy: In search of a name and identity. *Journal of Documentation*. 2015. № 71 (2). P. 401–415. DOI: <https://doi.org/10.1108/JD-02-2014-0026>
8. Prashanth S., Manu T., & Harish H. Referencing! Preventing Plagiarism of Academic Research in 21st Century: Why, When and How. *International Conference on Digital Transformation: Preservation, Policy and Privacy, National Law University Delhi, India, November 2018*.
9. Raffaghelli J. E. Is data literacy a catalyst of social justice? A response from nine data literacy initiatives in higher education. *Education Sciences*. 2020. № 10 (9). P. 1–20. DOI: <https://doi.org/10.3390/educsci10090233>